

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; A. Janse, Biggemark; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijknaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijknaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswert; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wollega; D. Stroot, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De sociale ethiek van Brunner. VI. — Uit de Schrift: Rouw om Zion. (Neh. 1:4a.) — Kerkelijk Leven: „Rationaliseerend het mysterie naderen”. VIII. (Slot.) Tusschen interventie en non-interventie. V. (Slot.) Woordgemeenschap, meer dan zielscontact. — Even Parkeeren: Actief tot op zijn sterfbed. — Lit. en Kunst: Beumer & Co. — Pop. Wet. Schetsen: Iets over Vondel en de Predikanten van Amsterdam. I. — Uit de Historie: Calvin als jong predikant aangeklaagd wegens onrechtzinnigheid. — Zending en Evangelisatie: Luther en de Zending. — Uit de Buitenl. Kerken: Een Amerikaanse Synode in zitting. IV. — Perschoonw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De sociale ethiek van Brunner.

VI.

(4. Slotbeschouwingen. a.)

Wanneer wij thans de slotsom opmaken van alles, wat ons door Brunner geleerd is, valt er zoowel te loven als te laken.

Aan den eenen kant kan niet ontkend, dat boeken en beschouwingen als de zijne, tot het meest belangrijke behooren, dat onze tijd oplevert. Er is hiervoor ook meer dan één reden te noemen.

Vooreerst schrijft Brunner een boeienden stijl, waardoor hij u van 't begin tot het eind vasthoudt en met zeldzame overtuigingskracht zijn ideeën bij u aandringt. Voorts is zijn voorstellingswijze veel helderder dan wij van de meeste in 't Duitsch schrijvende denkers gewend zijn. Hij laat u over zijn bedoeling nooit in het onzekere. Wanneer hij hem rustig gelezen hebt, weet ge ook, hoe hij over de verschillende dingen oordeelt. Daarbij geeft hij telkens blijk, zoowel den modernen mensch in zijn innerlijke vereenzaming, als de moderne cultuur in haar ernstig verval uitnemend te kennen. Meer dan eens opent hij u op beide een visie, die even verrassend als ontdekkend is. Niemand van ons zal Brunner tegenspreken, wanneer hij het beeld van onze twintigste eeuw aldus teekent: „Onze tijd onderscheidt zich van alle vroegere tijden hierdoor, dat er voor de eerste maal in de wereld-geschiedenis het verschijnsel van het massa-atheïsme en van een volledig geseculariseerde cultuur en civilisatie is. ... De menscheit maakt heden, voor den eersten keer sedert haar bestaan, het experiment van een volledige praktische emancipatie van alle heilige bindingen. Dit is de diepste grond van wat wij de tegenwoordige crisis noemen.”¹⁾ Bovendien gaat Brunner op allerlei vraagstukken in, die ieder ernstig mensch bezig houden en niet met rust laten, voordat hij er de oplossing van gevonden heeft.

Maar hoe gelukkig Brunner soms in de analyse van allerlei psychische en culturele verschijnselen is, anderzijds moet ook geconstateerd, dat hij ook wel de dingen naar zijn eigen visie omvormt, niet voldoende historisch te werk gaat, en daarom zoowel in het vaststellen van de gebreken als in het aanwijzen van de geneesmiddelen, al te simplistisch wordt, en zoo — op z'n zachtst gesproken — tot allerlei eenzijdigheden vervalt.

Zoo zal bij het onderwerp, dat wij thans bijzonder bespreken, voor de rechtbank der geschiedenis de stelling wel moeilijk te handhaven zijn, dat de naamloze vennootschap en het zoogenaamde economische rationalisme van onzen tijd absoluut nieuw in de geschiedenis zijn, en dat geen vroegere eeuw en geen andere cultuurkring iets in het leven geroepen hebben, dat lijkt op onze kapitalistische onderneming van firma.²⁾

Trouwens, wanneer Brunner als de hoofdkwaal

van onze maatschappij het kapitalisme noemt, heeft hij deze diagnose alleen kunnen verkrijgen door aangaande kapitaal een opvatting te koesteren, die lang niet door ieder gedeeld wordt, doch in den socialistischen hoek uitgevonden is. Het gaat toch niet aan, om alles wat wij meer dan de door eigen arbeid verworven gebruiksgoederen bezitten, voor kapitaal en kapitalisme te verklaren, en dan daarmee onze samenleving te typeeren. En mede omdat Brunner zulk een onjuiste opvatting over kapitaal en kapitalisme er op na houdt, wordt de ernstige vraag naar de geoorlooftheid van rijkdom door hem met een hand-omdraaien afgedaan. Ieder moet zelf maar zien en uitmaken, hoever hij hierin gaan mag. Doch behalve dat Brunner ons geen enkelen schriftuurlijken grond noemt, ziet hij bovendien 't belangrijke sociale element, dat in rijkdom en kapitaal ook schuilt, geheel over 't hoofd. „Werd van de vorming van kapitaal afgezien, ons voortbrengingsleven zou ten ondergang zijn gedoemd. Onze economische toekomst hangt voor een goed deel af van de meerdere of mindere kapitaalvorming.” En niet minder komt de chr. deugd der spaarzaamheid in het gedrang, waardoor wij niet gebrek gaan lijden, maar ons inkomen niet geheel opmaken, niet in de verbruiksgoederen doen opgaan, maar opnieuw in het productie-proces steken.³⁾

Op gelijke wijze verlaat Brunner de christelijke lijn bij het rente-vraagstuk. Aan den eenen kant deinst hij er voor terug, om de rente — hoewel zij voor hem een zedelijk verdachte grootheid is — op te ruimen. Maar het zijn juist praktische en tactische overwegingen, die hem hierbij leiden. Onze tegenwoordige maatschappij is immers nu eenmaal zonder rente niet denkbaar. Maar anderzijds wil hij het liever in 't midden laten, of er in de toekomst ooit een maatschappij zonder rente mogelijk zal blijken. Hij neemt het in ieder geval niet voor haar geoorlooftheid op. De christen handelt het best, door zich van wat hij aan rente ontvangt, weer te ontdoen en dit aan de gemeenschap terug te geven.

Brunner verschilt hier wel heel sterk van Calvin. Terwijl de kerkvaders en de scholastiek over 't algemeen van rente afkeerig waren, was Calvin de eerste onder de reformatoren, die het goed recht ervan verdedigde. Hij verwierp de leer van de onvruchtbaarheid van het geld zoo beslist mogelijk. Hij toonde aan, dat deze opvatting niet aan de Schrift, maar aan de heidensehe filosofie en met name aan Aristoteles ontleend was. Zijn Schriftstudie bracht hem niet slechts tot het negatieve resultaat, dat door het Woord Gods de rente niet wordt verboden. Maar als vrucht van nauwkeurige exegese — en dus op dengelijke, bijbelsche gronden — verdedigde Calvin de rechtmatigheid der rente, ook al blijft zij natuurlijk aan bepaalde zedelijke normen gebonden.⁴⁾

Niet beter maakt Brunner het bij het vraagstuk van de weelde. Wel wil hij haar niet geheel verwerpen en den eisch stellen, dat wij ons tot het strikt noodzakelijke zullen beperken. Maar in den diepsten grond slaat hij er vijandig tegenover. Zijn intiemste gedachte komt hierop neer, dat die het meest juist handelt, die zijn leven tot een minimum inkrimpt en van alles, wat hierboven uitgaat, afstand doet.

En hiermede verloochent Brunner ook op dit punt Calvin en de reformatie. Niettegenstaande al de legenden, die zich om den reformator, vooral in verband met de wetten, die hij tegen de weelde te Genève moest ontwerpen, gevormd hebben, was Calvin van haar heelemaal niet afkeerig. Hij wilde er beslist niet van weten om het gebruik der aard-sche goederen tot het beslist noodzakelijke te be-

Grond, bron, regel der geloofswaarheid en van elk stuk en onderdeel er van, is noch kan ooit zijn een Formulier of Confessie, maar is alleen en uitsluitend en geheel eeniglijk Gods Woord.

Aanwijzing daarentegen van datgene waarop men in de kerk overeengekomen is: waarop de gemeenschap is aangegaan; waarop de eeden van trouw gezwoeren zijn; en waarnaar in kerkelijke vierschaar elk particulier feit te richten valt, is nooit en kan nimmer zijn het voorwerpelijke Woord van God, maar is te allen tijde en kan alleen zijn de formulering van wat men gezamenlijk van en op grond van dat Woord houdt, d.i. een formulier van eenigheid.

Te Dordt hebben dan ook die formulieren volstrekt niet stilgestaan.

Slechts hebben ze ook daar niet gewerkt voor hetgeen waarvoor ze nooit werken kunnen d.i. voor bewijs der waarheid. Daarvoor gold alleen en kon en kan alleen gelden Gods Woord.

Dr A. KUIYPER.

De Heraut, No. 64, 2 Maart 1879.

perken. Zijn exegetische Schriftstudie bracht hem ook hier tot een ander inzicht. Hij toonde zoowel tegen hen, die zichzelf heelemaal geen matiging wilden opleggen en in verkwisting leefden, als tegen degenen, die alle weelde bestreden.⁵⁾ Volgens hem kwam die afkeer voort uit een vervalsing van onze religie. Zij, die er mee behept zijn, staan nog niet voluit in de christelijke vrijheid. Zij leven nog slaafs onder de wet, en niet uit het volle geloof in de rechtvaardigmaking. Zelfs laat hij zich ergens aldus uit:

„Aan zeer velen schijnen wij tegenwoordig dwaas toe, daar we strijd verwekken over het vrij eten van vleesch, het vrij gebruik der feestdagen en kleederen en dergelijke, zooals het hun toeschijnt, onbeteekenende beuzelarijen; maar daarin is meer belang gelegen, dan men gemeenlijk gelooft. Want wanneer de conscientien zich eenmaal hebben laten verstrikken, treden ze een langen en ingewikkelden doolhof binnen, waar ze later niet gemakkelijk meer kunnen uitraken. Indien iemand begint te twifelen, of hij voor lakens, hemden, zakdoeken en handdoeken linnen mag gebruiken, zal hij daarna er niet zeker van zijn, dat hij hemep mag gebruiken en eindelijk zal hij ook beginnen te twifelen aangaande grof vlas. Want hij zal bij zich zelf overwegen, of hij niet zonder tafellakens kan eten en of hij de zakdoeken niet kan missen. Indien aan iemand eenige spijs, die wat fijner is, ongeoorloofd toeschijnt, zal hij eindelijk geen gewoon brood of grove spijzen met een gerust geweten voor God eten, wanneer het hem in de gedachten komt, dat hij met nog eenvoudiger spijzen zijn lichaam kan onderhouden. Als hij weifelt, of hij een goed merk wijn mag drinken, zal hij daarna geen slechte wijn met goeden vrede zijner conscientie drinken; ten slotte zal hij ook geen water, dat lekkerder en zuiverder is dan ander water, durven aanraken. Eindelijk zal hij zoover komen, dat hij het niet voor geoorloofd houdt om, zooals men zegt, over een dwarsliggend strootje te stappen. Want het is geen geringe strijd, die hier begonnen wordt; maar hierover loopt de kwestie, of God, wiens wil al onze raadsragen en daden leiden moet, wil, dat wij dit of dat gebruiken.”⁶⁾

Zoo blijkt, dat zelfs bij een vraagstuk als dat van de weelde de diepste beginselen van onze religie zijn betrokken. En Brunner bewijst hierbij allereerst, dat, ook al heeft hij den mond er vol van, hij niet recht uit het geloof van de rechtvaardiging des zondaars voor God leeft. En voorts blijkt zich ook hier te wreken de onjuiste opvatting, die hij aangaande de schepping en het beeld Gods heeft voorgedragen. Het beeld Gods is volgens

1) Die Kirchen, die Gruppenbewegung und die Kirche Jesu Christi, 49—50.

2) Das Gebot und die Ordnungen, 2 403; Dr J. Severijn, De Ethiek van Brunner, art. in Antirevolutionaire Staatkunde, driemaandelijksche uitgave, jrg. 1936, 292—293.

3) Mr P. A. Diepenhorst, Leerboek van de Economie II 267—268; Dr J. A. Nederbragt, Proeve eener theorie der economie naar christelijke belijdenis, 379 v.v.

4) Mr P. A. Diepenhorst, Calvin en de economie, 128—153; Dr W. Geesink, Gereformeerde Ethiek I 426—429.

5) Mr P. A. Diepenhorst, t.a.p., 209—249.

6) Institutie, ed. Sizoo, III, XIX, 7.

hem maar arm en ledig. Het is een formeel en schematisch begrip. Het bezit geen materiële inhoud en bestaat enkel uit onze verantwoordelijkheid.

Er hiertegenover leert de Schrift, dat God de wereld — zowel de stoffelijke als de geestelijke — met groote weelde, om niet te zeggen overdaad heeft geschapen. Hij blijft bij het formele van Zijn schepping ook een God van rijkdom en weelde en overvloed te wezen. En naar het beeld van dezen God is nu de mensch geschapen. De Heere onze God heeft den mensch dan ook met een rijkdom van gaven en krachten uitgerust en bovendien dezen mensch in een wereld geplaatst, die overloopt van Zijne goederen. De behoefte en trek naar weelde is een echt menselijke, haast zoudt hij zeggen goddelijke trek. Hij is met ons mensch-zijn gegeven. Hij vloeit uit onze schepping naar het beeld Gods voort.⁷⁾ God geeft, zooals Calvijn het leerde, zelf overvloed, en wil, dat wij die weelde gebruiken zullen.⁸⁾

Dit alles is echter het ergste niet. Want het is Brunner niet het meest kwalijk te nemen, dat hij bij de behandeling van de sociale kwestie in een onderdeel wel eens feil gaat. Wij zouden het zelfs wel in hem kunnen verdragen, indien hij heelmaal geen oplossing aan de hand deed. Het leven kan zoo verward en de vraagstukken kunnen zoo ingewikkeld zijn, dat het voor den christen op een bepaald oogenblik soms heel moeilijk is om den wil Gods te weten en aan anderen te leeren. Maar ons hoofdbezwaar richt zich tegen de grond-tendenz van zijn werk, waardoor hij het van te voren al onmogelijk maakt, om ooit tot een solutie te komen of een ethiek te leveren. Want de ethiek, die hij thans geleverd heeft, is feitelijk geen ethiek.⁹⁾ Hij behoort tot die dialectische theologen, van wie één hunner gezegd heeft, dat zij de geschiedenis zien als een werkplaats van muntvervalsers, waarin het evangelie gedevalueerd wordt tot goedkope culturele, morele, pedagogische leuzen, en omgesmeed tot een wapenrusting, waarin ook de duivel zich als ridder van het geloof verkleedt en een spiegelgevecht van christelijk leven opvoeren kan.¹⁰⁾

Waar de hoofdfout van Brunners sociale ethiek schuilt, bespreken wij in een slotartikel nog.

E. D. KRAAN.

7) Dr J. A. Nederbragt, t.a.p., 371-372.

8) Aangehaald bij Mr P. A. Diepenhorst, t.a.p., 218.

9) Dr J. Severijn, t.a.p., 399.

10) Wilhelm Link, „Christliche Ethik“ und „Dialektische Theologie“, art. in Theologische Aufsätze, Karl Barth zum 50. Geburtstag, 262.

UIT DE SCHRIFT

Rouw om Zion.

„Zoo zat ik neder en weende en bedreef rouw enige dagen.“ Nehemia 1:4a.

Het boek Nehemia is het laatste der geschiedkundige boeken van het Oude Testament. Hoofdpersoon daarvan is Nehemia zelf en één der schoonste trekken in de gestalte van dezen held des geloofs is ongetwijfeld zijn diepe, ongekunstelde liefde tot Zion.

In méér dan één opzicht is deze liefde merkwaardig.

Er waren in Nehemia's tijd duizenden Joden, misschien even bekwaam en invloedrijk als hij, maar zij kwamen noch tot gebed, noch tot daad en om Jeruzalem bekreunden zij zich niet. Zij leefden voor zichzelf en schikten zich maar al te gemakkelijk in het vreemde land.

Nehemia daarentegen kon Zion niet kwijt.

O, z'n God had ook hem onder de vijanden genade en eer gegeven. Uit natuurlijk oogpunt gezien, had hij alles om in uiterlijke vergenoegdheid een leven van rijkdom en aanzien te genieten. Eén der hoogste vertrouwensposten aan het Perzische hof, temidden eener wereld van fabelachtige macht en weelde, mocht hij bekleeden. Zoon van een zekeren Hachalja, zeer waarschijnlijk een telg uit Juda's stam, viel hem de eere te beurt „schenker“ te zijn van den machtigen Artaxerxes Langimanus, den Perzischen wereldheerscher, voor wien volkeren bogen. En al weten wij niet meer nauwkeurig, wat Nehemia's taak als „schenker“ geweest is — (sommige Schriftverklaarders vergelijken zijn positie met die van een minister-president ten onzen) — in elk geval had hij alle reden om in rust van vergenoegdheid over zulk een hooge en voorname positie zich gelukkig te gevoelen. Indien één, dan kon hij zonder moeite en zorg vrolijk leven in den tooverglans van het vorstelijke paleis.

En toch... héél diep in z'n hart was hij niet gelukkig.

Een machtig verlangen trilde in z'n binnenste als een vinder, op 't punt de zijden windselen te doorbreken en zich feest te maken in Gods wijden, schoonen dag van licht en vrijheid.

Nehemia, de machtige, rijke, aanzienlijke Nehemia voelde zich in 's konings paleis niet thuis.

Hij wist zich balling en op den bodem van zijn hart zong het lied van Jeruzalem, de plaats der begrafenissen zijns vaders. Daar huijverde de heimwee-roep der oude psalmen, waarin hij zijn geloof en liefde tot Gods naam en zaak wist vertolkt en soms zullen er momenten zijn geweest, waarin dat verborgen vuur oplaande en waarin het hunkerde door zijn binnenste: „Wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?“

Gods Geest had het Zelf geschreven op al de wanden van z'n hart: „Eer ik u vergeet, o Jeruzalem en zoo ik u niet stelle boven het uitmendste mijner blijdschap, zoo vergeet mijn rechterhand zichzelf!“

Nehemia had Jeruzalem lief.

En in „Jeruzalem“ Israëls God, den Heere des hemels, den eenigen en waarachtigen God.

Naar dat Zion trok hem 't hart.

...

Uit de liefde tot Zion wordt zijn rouw om Zion geboren. Eens — het was in de maand Kisleu, wij zouden zeggen, in December — eens was hij te Susan in het paleis des konings.

't Was in het twintigste jaar der regeering van Artaxerxes. Overeenkomstig het jaargetijde had de koning zijn zomerpaleis betrokken en Nehemia was hem derwaarts gevolgd.

Dáár kreeg Nehemia bezoek.

Eén zijner broeders, een zekere Hanani, die reeds eerder naar Juda was teruggekeerd, heeft vandaar de reis naar het hooge Noorden ondernomen en natuurlijk greep hij deze mooie gelegenheid aan zijn broer Nehemia te ontmoeten.

Maar de blijdschap der ontmoeting bleef niet ongemengd.

Nauwelijks toch is 't gesprek ingezet of Nehemia informeert naar de Joden, die ontkomen waren, die overgebleven waren van de gevangenis en naar den toestand van Jeruzalem.

Hoe somber luidt dan Hanani's antwoord.

't Stond er ook zoo ellendig voor.

„De overgeblevenen, die van de gevangenis aldaar in het land van Juda zijn overgebleven, zijn in groote ellende en versmaadheid en Jeruzalems muur is verscheurd en haar poorten zijn met vuur verbrand!“

Die tijding slaat Nehemia terneer.

Of — juist — zij zet het heimwee zijner ziel in lichter laaie.

Zij werpt hem terneer in rouw om Zion.

Verstomd, verslagen zit hij neer.

Hij weende.

Dagenlang bedreef hij rouw, in zak en asch. Met vasten en bidden kermt hij tot God. Jeruzalem, Jeruzalem!

...

Kennen wij óók dien rouw over Zion?

Christus' Kerk, het Nieuw-Testamentische Jeruzalem, heeft in onzen dag veel gescheurde muren en verbrande poorten.

Gods Zion werd overtoegen met den smaad van machteloosheid temidden van de cultuur-crisis onzer dagen, met den smaad ook van velerlei wereld-gelijkvormigheid, welke haar in katheder en op den kansel het woord Gods deed inruilen voor het woord der menschen. Hoe jammerlijk zijn de poorten harer eendracht verstoord door eene verdeeldheid, welke tot aan het ongelooflijke, het schier belachelijke grenst!

Hoe wordt ook in veler persoonlijk leven het werk Gods door verkoeling van liefde, door lauwheid en traagheid, door wereld-begeerlijkheid en zondelust overgroeid. Hoe breekt Gods Kerk en Gods kind dikwijls den mond der vijanden open; hoe geeft Zion zelf soms aanleiding tot hun zegen: „Waar is nu uw God?“

Kent ge daartegenover iets van dat weenen, iets van dat vasten en bidden vanwege Zions gruis? Velen leven er maar al te gemakkelijk aan voorbij.

Ze hebben het in de wereld nu eenmaal zoo goed.

Ze denken over Gods zaak niet verder dan hun sleurigen kerkgang en ze willen tot geen prijs „sentimenteel“ worden.

Dat staat zoo dweperig, weet u.

Schreien om de „breuke Zions“, dat is toch al te dwaas!

En anderen gaan haastig aan het werk. Ze critiseren er op los, dat de spaanders er af vliegen.

't Is met dat Zion, met die kerk niets gedaan!

Tot bidden en vasten komen ze niet.

Tot weenen en rouw worden ze niet bewogen.

Maar gij niet alzo!

Gij hebt Zion toch lief?

Gij zijt toch door Zions God en Zaligmaker gekocht en verlost?

Gij gelooft toch aan Zion en aan Jeruzalems toekomst?

Gij gelooft toch in Zions God?

Maar laat dan de rouw des harten U drijven tot gebed.

Blijft „doleerenden“ in 't smeeken voor Gods Zion en in het worstelen voor Christus' Kerk: „Ach, Heere, hoor!“

Ermelo.

VAN HERKSEN.

KERKELIJK LEVEN

„Rationaliseerend het mysterie naderen“. (VIII. Slot.)

Onze bespreking wees, meenen we, uit, dat Prof. Hepp niet in de lijn der vroegere gereformeerde dogmatiek liep, noch toen hij haar in verzet zag komen tegen het z.l. „afwijkend gevoelen“, noch toen hij op een enkel punt haar beschouwingen — ook geheel los van alle polemische kwesties — weergaf.

Naar mijn meening ligt dan ook mede hierin de verklaring voor den afstand, die in dezen langzamerhand tusschen de klassieke gereformeerden en Prof. Hepp gegroeid is. Prof. Hepp wil de christologie voor een groot deel opbouwen aan de hand van theoremen over de „natuur“ van den Middelaar, óók daar, waar de vaders meer zochten naar gegevens over diens rechtspositie, of ambtspositie of ambtsbediening.

Wie tot zoo stellige klachten komt als Prof. Hepp concludeerend doet (b.v. „geen verzoening voor onze zonden“!), moet toch de christologische problemen niet zoo gemakkelijk willen wringen in het schema zijner eigen constructies. We hebben hierbij natuurlijk op niets anders het oog, dan op de ingrijpende deducties, die Prof. Hepp afleidt uit zijn theorema der „algemeen menselijke natuur“ van Christus. Is het op zichzelf niet reeds „ontdekkend“, dat Prof. Hepp daarvan zoo veel laat afhangen, terwijl anderen, die met hem theologisch onderwijs geven, verklaren, met dit gegeven niet te kunnen werken? Deze kleine bizonderheid toont aan, dat nadere bespreking der problemen onder ons wel degelijk noodzakelijk was. We waren al wat van elkaar afgegroeid, reeds vóórdat Prof. Hepp begon te schrijven. We waren dat gaan doen, sedert we al te gemakkelijk b.v. E Voto hadden nagesproken, ook waar het boek een ander spoor hier en daar volgde dan de klassieke gereformeerde dogmatiek had gewild.

Daarom willen we eindigen met de overname van de waarschuwing, die Prof. Hepp terecht doet hooren tegen alle „rationaliseerend naderen“ tot „het mysterie“. Prof. Hepp ziet er een „vernederend“ van Christus in, indien men zegt, dat Hij „aanvulling“ zou behoeven. Hij verklaart stellig: „Hij (Christus) kon het buiten eenig supplement van andere personen“. En hij weet zeer stellig, dat Christus „aan eenige speciale ziekte nooit geleden heeft“.

Maar ik „weet“ dat zoo niet.

Ik „weet“ niet, of een heusche ziekte ooit niet-speciaal wezen kan; ik „weet“ niet, wanneer lijden bij Prof. Hepp ziekte begint te heeten; ik „weet“ niet, of de formule van een ziektebeeld ooit tweemaal is geschreven in deze wereld. En wat dat „supplement“ betreft, ik „weet“ wederom wel, dat Christus' menselijke natuur geschapen was, dat ze dus is aangelegd op het „contact“ met alle andere menschen, en met de „grote gemeente“, waarvan Hij de verheerlijkte Voorganger en Bruidgom en Koning is. Ik weet wel, dat een „natuur“, die „geschapen“ is voor een middelaar, die „hoofd“ worden moet, niet zonder „leden“ kan, ook al noem ik die leden dan geen „supplement“ van het hoofd. Ik weet, dat de rechtspositie, die Christus ontvangen heeft, Hem een werk, een taak, een lijden, een ministerium opgelegd heeft van zoo geheel „éénige“ beteekenis, en mogelijkheid, en werkelijkheid, en dus óók gevolgen, dat men daar, waar Prof. Hepp concludeert: „geen speciale ziekte“, anderen zou kunnen hooren betoogen: „allerspecialste ziekte“, providentia „specialissima“, ook in het doen ondergaan van al de zeer „speciale“ gevolgen, die de zeer speciale tankvervulling den „Borg“ oplet, en niet zijn vrijgekochten, het Hoofd en niet Zijn leden, den generaal (archeeg) en niet zijn soldaten, den eersteling en niet zijn navolgers en na-komers, den Broeder, en niet den broeders, den „natuurlijken“ Zoon en niet den „aangenomen zonen“. De gereformeerden van vroeger tijd hebben steeds veel gehouden van den term „allerspecialst“, als het om den Christus ging. Ik geloof, dat ze daarmee meer het konkrete lijden van Christus hebben „benaderd“, dan Prof. Hepp het kan, met zijn theoreem: niet „speciaal“, doch „algemeen“.

De rechtspositie en het ingaan van den Zoon Gods in een bepaalde tijd (met eigen rechtsbepalingen) heeft toch zeker directe beteekenis gehad voor den Middelaar? God heeft b.v. niet aan de vrouw, doch aan den man de rechtspositie gegeven van leeraar, rabbi, thora-lezer in de synagoge, ik noem maar een voorbeeld. Toen nu de Christus verscheen, om Zijn stoel te zetten naast dien van anderen, en dus ingang te nemen tot Zijn kerk via de rechtsinstituten en de onderwijsmethoden van het Israël dier dagen, moest Hij man zijn en geen vrouw. Is nu de „natuur“ van een man „algemeen-menselijk“? Of „behoefte“ ze niet het „supplement“ der vrouw? Althans, wanneer het er om gaat, „de menselijke natuur eenigszins te openbaren“, gelijk Prof. Hepp dat uitdrukt? Behoefte een mensch van bepaalde eeuw geen „supplement“ van de menschen uit alle eeuwen, om zijn speciale plaats (de rechtspositie) in te nemen in het groote geheel? Heeft de practijk van de „ars fabrilis“ (het timmermansbedrijf), indien men daarvan met De Moor (IV, 2) spreken wil, op Christus' menselijke „natuur“ geen andere lijdens- of „ziekte“-invloeden geoefend, dan er opgetreden zouden zijn, indien het God behaagd had, Maria te verbinden aan een lederbereider? Heeft deze „ars fabrilis“ geen beteekenis gehad voor zijn „leeren van de gehoorzaamheid“? En is dit „leeren“

oort mogelijk was óók i van den tij wandelde? Ook de Zij Deze vra onze konke laarswerk, te laten leg in de we begin ik alle „natu besluit rees te deelen, Zoo kan ik Zijn geogr en niet w en in Ze hemel hee doch mijn ook andere zien — e lijdensbeel den, vertoc sociaal-bes den eeuwige betaald, en heeft, dat stond met

Tusschen.

Hiermee

die Dr Ste

verder nog

Want he

naar den b

danks zijn

staal van

Op vele pu

blijkt het.

steunen wi

anderen op

hij de publ

aanvallers;

der bestree

hart“; en v

die den aan

beschul

„polemiëk“

neemt ge

Zoo ziet

Steen slech

soren Kuy

simpele log

en chronol

bij Dr Stee

len der rol

gevallene;

Ondanks

Steen dan

kwaad spe

Kampen—A

pure fictie,

in ons go

overal „obje

deskundige

zoo voor, a

tuurlijke ze

deelen van

die twee h

roepen teg

zou beteek

spreekt alle

zich in dese

verbonden

leerde me

van de V.U.

V.U. zou ve

niet aange

vóór Assen

ze aanhieve

zij hebben

gestreden v

van twee h

hadden toe

V.U. is in

dat het nie

chures) eer

haar naam

denis te h

verstanden

deze zijde)

zaak van „

Typische

Steen verla

wie hij he

onderzoeker

door zijn r

die aanklag

we, aanwijs

de gege

men tot op

der mensch

miseerd wil

licht met

dezelfde be

roepen, de

hunner bez

dezen tijd,

citaten van